

N:o 57.

Ank. till Riksdagens Kansli den 30 April 1886, kl. 2 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser rörande egares rätt att återbekomma stulet gods från innehafvare, som tillhandlat sig detsamma af misstänkt person.

Från Andra Kammaren har Lag-Utskottet fått till sig hänvisad en inom nämnda Kammare af Herr A. P. Lind afgifven motion, N:o 93, så lydande:

»Genom upprepade domslut har det visat sig att, i fråga om rätt för bestulen person att från innehafvaren återtaga det stulna godset, nu gällande strafflag icke lemnar tillfredsställande föreskrifter. Icke heller har jag funnit, att det af Kongl. Maj:t till innevarande Riksdag framlagda förslag till lag angående vissa delar af rättegången i brottmål löser den fråga, jag afser. I allmänhet gäller detta i afseende på häststöld och särskildt för det fall, att innehafvaren inköpt eller tillbytt sig det stulna hästkreaturet å allmän marknad, i hvilken senare händelse innehafvaren, enligt allmogens uppfattning, icke skulle vara pliktig att annorlunda än mot återfående af den erlagda köpeskillingen kreaturet till dess egare återställa, äfven om han åtkommit det af en för tjufnad straffad eller misstänkt person.

Visserligen framgår af det från 1734 års lag bibehållna stadgandet i 5:te punkten af 16 § uti Kongl. förordningen om nya Strafflagens

införande och hvad i afseende derå iakttagas skall den 16 Februari 1864 *dels* att innehafvare af stulet gods, då han icke kan visa fångesman, skall utgifva godset till egaren, och *dels* att, om han kan bevisa att han det redligen köpt, ehuru han ej kan framskaffa fångesman, han skall vara saklös, hvilket sistnämnde ord torde hafva afseende på »tjufsrätten», men icke fritaga honom från skyldigheten att återställa godset till egaren. Likaså torde af dessa stadganden framgå, att det omtalade utgifvandet af godset bör ske utan lösen eller ersättning. Men, såsom i början antyddes, har, det oaktadt, vid tillämpning af Strafflagen, fall inträffat, då en innehafvare af stulen häst blifvit dömd att böta för det han tillhandlat sig djuret af misstänkt person och samtidigt förklarats berättigad behålla djuret, derest rätte egaren icke ville återköpa det.

Att ett sådant domslut innebär en mycket betänklig inkonsekvens torde ligga i öppen dag, och att orsaken till sådana fall torde få sökas uti de otillfredsställande bestämmelser, som Strafflagen härutinnan gifver, måste man antaga.

Beklagligt nog florerar här och der i landsorterna hästtjufnaden i betänkligt omfång, och detta beror väsentligast derpå, att s. k. hästhandlare af i öfrigt medborgerligt förtroende uppköpa hästar af hvilken misstänkt person som helst och skyddas i sitt näringsfångs utövande mot den allmänna rättskänslan och enskilda eganderätten med ofvan anmärkta inkonsekvenser i domsluten öfver hästtjufnadsmål.

För att sätta en nödvändig gräns för detta samhällsönd, finner jag mig manad att härmed hemställa, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla om sådant förtydligande tillägg i 10 § af 3 kap. eller annat lämpligt ställe uti gällande strafflag, att innehafvare af stulet gods, som tillhandlat sig detsamma af misstänkt person, vare sig å marknad eller annorledes, skall vara skyldig att utan lösen eller ersättning återlemna godset till dess rätte egare.»

Den fråga, som, ehuru icke i sitt hela omfång utan endast i en jemförelsevis obetydlig del, genom förevarande motion dragits under Riksdagens pröfning, nemligen frågan huruvida och under hvilka villkor en person, som på ett rättsstridigt sätt blifvit beröfvad ett till lös egendom hänförligt ting, må kunna återvinna (vindicera) detsamma, är en af de viktigaste, och man kan väl tillägga en af de mera svårlösta

inom civilrätten. Med afseende å detta förhållande är till en början uppenbart, att en ändring i eller tillägg till den nu i detta ämne gällande lagstiftning i intet fall bör, såsom motionären förutsatt, få sin plats i Strafflagen eller till densamma hörande författningar. Motionärens förslag i denna del grundar sig tydligen på en förblandning af begreppen återvinningsrätt och rätt till skadestånd, som äfven i öfrigt framträder i motionen.

För att emellertid rätt kunna bedöma, om och i hvad mån det af motionären framställda förslag till ändring i gällande lag kan vara förtjent af beaktande, torde vara nödigt att göra sig reda för vår lags stadganden i förevarande ämne. Såsom bekant råda härom ganska olika meningar, hvilka äfven inom Riksdagen, i anledning af åren 1873, 1874 och 1875 väckta motioner, blifvit framförda och förfäktade. Enligt den ena meningen, från hvilken jemväl den nu föreliggande motionen synes utgå, gäller såsom hufvudregel, att löseegendom, som på orättmätigt sätt kommit ur egarens besittning, må af denna utan lösen återtagas, äfven om den, hos hvilken egendomen anträffas, är i fullkomligt god tro och visar sig hafva genom ett formelt lagligt fång blifvit innehafvare deraf, under det att anhängarne af den motsatta meningen hålla före att den, som i god tro förvärfvat ett till lös egendom hänförligt ting, icke kan förpligtas att annorlunda än mot lösen till rätte egaren utlemna detsamma, äfven om det visas vara på rättsstridigt sätt denne senare fränhändt.

Att olika meningar kunnat uppstå och fortfarande vidhållas om hvad i ett så ofta förekommande fall är lagens rätta mening, kan uppenbarligen icke förklaras ur annan grund än den, att vår gällande lag saknar klart uttryckt bestämmelse i ämnet. Det lagrum, som af båda åsigternas målsmän vanligen anförts såsom det, på hvars rätta tydning frågans afgörande beror, nemligen 49 kap. 2 § Missgerningsbalken, hvars innehåll vid införandet af nya Strafflagen fick oförändradt inflyta i 16 § 5 mom af den s. k. promulgationslagen, afser nemligen, enligt hvad sammanhanget oförtydbart gifver vid handen, icke omedelbart att lemna någon bestämmelse i fråga om den materiella sidan af egarens vindikationsrätt, utan torde vara tillkommet i ändamål att reglera sjelfva det processuella tillvägagåendet vid klander å annans åtkomst till stulet gods. Men visserligen lemnar såväl detta lagrum som ock åtskilliga andra stadganden i 1734 års lag ledning vid frågans besvarande.

Såsom obestriddligt lärers väl få antagas, att före införandet af 1734 års lag den obegränsade vindikationsrätten till löseegendom varit

af såväl lagstiftning som lagskipning och doktrin erkänd såsom en öfver allt tvifvel upphöjd regel, grundad på urgammal germanisk uppfattning af eganderättens helgd; och denna regel tillämpades jemväl på de fall, der egaren under en eller annan form, såsom genom lån eller deposition, frivilligt afhändt sig besittningen, ehuru ej eganderätten till det ifrågavarande tinget. Genom 1734 års lag gjordes den inskränkning i tillämpningen af regeln, att i fall af sist antydda beskaffenhet egaren gentemot innehafvare i god tro endast tillerkändes rätt att lösa godset åter. Den sålunda skedda förändringen har ock fått ett fullkomligt klart och otvetydigt uttryck i den civilrättsliga delen af nämnda lag; se 11 kap. 4 § och 12 kap. 4 § Handelsbalken. Beträffande deremot sådana fall, der lös egendom mot egarens vilja kommit ur hans besittning, meddelades icke någon annan ny bestämelse än den ofvan antydda i 49 kap. 2 § Missgerningsbalken, hvilket lagrum hade följande ordalydelse:

»Klandras det, som stulet är, och säger man sig det köpt hafva, eller vill på annat sätt genom fångesman, eller vitnen, visa sin rätt; då skall det gods, i Rätten, eller hos bofast man, insättas, och fångesmannen eller vitnen framhafvas. Sker det inom den tid, som domaren förelägger; vare han saklös, som ifrån sig leda gitter, och svare då den, som det ledes till. Kan han ej visa laga fång, gifve ut det, som klandras, och göre sig urtjufva med sjelf sins ed, om domaren det skäligt pröfvar. Gitter han ej eden gånga; stånde tjufsrätt. Hafver han vitne, att han det redligen köpt, ändå att han ej fångesman framskaffa kan; vare saklös.»

Under den första tiden efter det 1734 års lag trädte i kraft synas emellertid hvarken domstolar eller rättslärde hafva föreställt sig att med ofvanintagna stadgande afsetts att införa någon nyhet i lagstiftningen. Det var först under senare hälften af 18:de århundradet som en berömd rättslärare vid Upsala universitet framträdde med den tolkning af anförda lagbestämmelse, att ordet »saklös» skulle innefatta frihet ej blott från kriminelt ansvar, utan ock från den civila förpligtelsen att utan lösen utgifva godset till egaren. Den sålunda framställda meningen, till stöd för hvilken jemväl, bland annat, anfördes, att den lagens grund, hvilken föranledt de i 11 och 12 kap. Handelsbalken meddelade stadganden, sträckte sig till alla de fall, då löst gods på god tro kommit i tredje mans besittning, vann bifall såväl af åtskillige domare som ock af de rättslärde, bland hvilka den var förherskande, till dess en ansedd lärare vid universitetet i Lund uti en i sjunde bandet af »Juridiskt arkiv» införd afhandling uppträdde till försvar för den

äldre åsigten. I sistnämnda afhandling erinrades i fråga om betydelsen af ordet »saklös», att detta ord i lagspråket före 1734 alltid blifvit användt för att beteckna frihet från kriminelt ansvar, i motsats till »saker»; och att detsamma ingalunda ansågs utesluta skyldigheten att utlemna det klandrade godset, styrktes af ställen i Landslagen, der innehafvaren af klandradt gods uttryckligen ålades att utgifva detsamma, hvarefter, under förutsättning af god tro, tillades: »och vare saklös».

Den sist anförda tolkningen är enligt Utskottets åsigt den rigtiga. Äfven den, för hvilken detta icke synes på ett fullt öfvertygande sätt bevisadt, måste väl medgifva, att uttrycket »saklös» är synnerligen tve tydigt. Vid sådant förhållande måste man med skäl betvifla, att stiftarne af 1734 års lag velat genom ett otydligt uttryck och i ett sammanhang, som utvisar, att stadgandet hufvudsakligen är af processuell och straffrättslig natur, införa en ny princip inom civilrättens område.

Äfven andra ställen i 1734 års lag kunna åberopas till stöd för den åsigt, att denna lag utgår från samma hufvudregel i förevarande afseende som den äldre svenska lagstiftningen. Stadgandet i 52 kap. 1 § Missgerningsbalken (numera intaget i 16 § 6 mom. af förordningen om nya Strafflagens införande) att »ingen må sjelfvilligt taga åter det han vidkännes, ehvad det är från honom stulet eller han det tappat hafver, utan lite Befallningshafvanden eller domaren till» förutsätter tydligen en allmän rätt för egaren att återfå hvad som blifvit honom genom tjufnad afhändt. De i 11 kap. 4 § och 12 kap. 4 § Handelsbalken meddelade stadganden — hvilkas grund väl synes sträcka sig till alla de fall, der ett ting med egarens bifall kommit ur hans besittning, men ingalunda till de fall, der egarens besittning blifvit upphäfd mot hans vilja — torde såsom uttryckligt meddelade undantagsbestämmelser styrka hufvudregeln. I 17 kap. 2 § Handelsbalken stadgas: »Hvad i gäldenärs bo finnes, som hörer annan till, det skall först uttagas, såsom: inlagsfä; eller det, som satt är under bolag, eller till salu; stulet, röfvadt, lånt eller legdt gods; pantsatt gods, då lösen derföre gifves; faddergåfva, hemgift och annat dylikt.» Detta lagrum gifver ett starkt stöd åt den nu framställda åsigten, synnerligen genom sammanställningen mellan tillägget vid pantsatt gods »då lösen derföre gifves» och frånvaron af sådant tillägg vid alla de öfriga uppräknade exemplen på gods, som hörer annan till.

Det torde sålunda få antagas såsom visst, att 1734 års lag som hufvudregel uppställer, att den, som mot sin vilja mistat ett löst ting, eger att utan lösen återtaga detsamma äfven från en innehafvare i god

tro. Att vissa undantag från denna regel måste göras, låg dock i sakens natur. För att ett ting skall kunna på sådant sätt återtagas måste det vara så individualiseradt, att tvekan om dess identitet med det ur egarens besittning komma tinget ej kan uppstå. Så är i allmänhet icke förhållandet med de s. k. fungibla tingen. Det måste sålunda såsom regel antagas, att en innehafvare i god tro af sådana ting icke kan förpligtas att utgifva dem till en person, som uppgifver sig såsom rätt egare dertill. Detsamma gäller om vissa slag af värdepapper, rörande hvilka särskilda bestämmelser uti nu ifrågavarande afseende finnas meddelade i 10 § 1 punkten af förordningen om nya Utsökningslagens införande den 10 Augusti 1877 samt uti 39 och 76 §§ i nya Vexellagen.

Emellertid har lagskipningen i senare tider tagit en från den ofvan framställda åsigten afvikande rigtning, som jemväl vunnit Högsta Domstolens godkännande i flera särskilda fall, i hvilka förklarats, att innehafvare i god tro af stulet gods ej är skyldig att annorlunda än mot lösen utlemna detsamma till egare. Ett sådant prejudikat, af år 1855, finnes i våra mest använda lageditioner korteligen refereradt såsom anmärkning vid 16 § 5 mom. i förordningen om nya Strafflagens införande. Att den lagtolkning, dessa prejudikat innehålla, ej kan af Utskottet anses tillfredsställande, framgår af hvad ofvan blifvit anfördt; ej heller lär man kunna tillerkänna Högsta Domstolens utslag för mågan att ändra gällande lag; vid hvilket förhållande man torde få anse den i 1734 års lag antagna hufvudregel fortfarande gällande och tillämplig. Dock hafva utan tvifvel såväl de rättslärdes olika åsikter i ämnet som ock än mera den rigtning, lagskipningen tagit, gjort i hög grad önskligt, att klara och otvetydiga lagbestämmelser i ämnet gifvas. Både Lagkomitén och den äldre Lagberedningen hafva ock föreslagit sådana, och, såsom ofvan blifvit antydt, hafva under 1870-talet motioner i ämnet afgifvits inom Riksdagen. Dessa förslag, sinsemellan ganska olika, hafva emellertid icke hittills ledt till något resultat.

Den nu föreliggande motionen gifver ej Utskottet anledning att här ingå på den stora frågan, på hvilka principer en sådan lagstiftning bör byggas, om man, i öfverensstämmelse med Lagkomiténs förslag, bör i lag fastställa den åsigt, som framträdtt i Högsta Domstolens omförmälda utslag, eller om man, på sätt den äldre Lagberedningen, de enskilde motionärerne vid riksdagarne 1873, 1874 och 1875 samt de nämnda årens Lag-Utskott föreslagit, bör bibehålla den nu gällande grundsatsen med mera eller mindre betydande modifikationer.

Motionären uppgifver såsom närmaste anledning till motionen, att fall inträffat, »då en innehafvare af stulen häst blifvit dömd att böta för det han tillhandlat sig djuret af misstänkt person och samtidigt förklarats berättigad behålla djuret, derest rätte egaren icke ville återköpa det». Till stöd för denna uppgift har motionären åberopat och låtit tillställa Utskottet transsumt af protokollet, hållet vid urtima ting med ett härad under Göta Hofrätts domvärjo, innefattande ett utslag, hvarur här må meddelas:

»Genom egen frivillig bekännelse är tilltalade F. O. N. lagligen förvunnen att hafva natten emellan den 15 och 16 Augusti 1876 tillgripit från C. H. i H. ett i bete ute å mark gående stokreatur, värdt 300 kronor, hvilket, sedan F. O. N. föryttrat det till J. S. i S., af denne senare försåls till E. H. i K. — — — — —

Då giltig bevisning derom att J. S. i S., då han af anklagade F. O. N. inköpt ifrågavarande stokreatur, haft bestämd vetskap om dess olofliga åtkomst, icke förekommit, kan J. S. icke dömas för delaktighet enligt 20 kap. 16 § Strafflagen eller åläggas till målsegaren C. H. vare sig återställa kreaturet eller därför utgifva ersättning. Men som af hvad under ransakningen inlupit måste anses framgå att J. S. haft skälig anledning misstänka, det F. O. N. icke på lofligt sätt åtkommit kreaturet i fråga, pröfvar Häradsrätten, jemlikt 3 kap. 10 § sagde lag, fälla honom J. S. att böta 50 kronor.»

Såvidt af ordalagen i utslaget får dömas, torde detsamma icke innefatta hvad motionären deruti trott sig finna. Då det i början deraf heter, att den, som föröfvat tillgreppet, sålt det stulna kreaturet till J. S. i S., hvarefter den sistnämnde i sin ordning föryttrat det till E. H. i K., synes antagligt, att kreaturet vid den tid, då frågan om besittningsrätten dertill af domstolen pröfvades, icke längre innehades af J. S., vid hvilket förhållande Häradsrättens yttrande i den sist anförda delen af utslaget måste anses fullt öfverensstämmande med de i Strafflagens 6 kap. 5 § meddelade bestämmelser om skadestånd.

Härmed må emellertid förhålla sig huru som helst, så är dock uppenbart, att, om en person dömes till straff jemlikt 3 kap. 10 § Strafflagen för handel med misstänkt person, den sålunda dömd icke kan anses hafva i god tro åtkommit det gods, som han af den misstänkte tillhandlat sig, hvadan han, äfven enligt den af Högsta Domstolen i ofvan antydda utslag hyllade mening, är skyldig att, såvida han fortfarande har godset i sin besittning, utan lösen utlemna det till den, som visar sig vara egare deraf. Att detsamma är förhållandet

enligt den lagtolkning, hvars rigtighet Utskottet här ofvan sökt ådaga-lägga, lærer knappast behöfva påpekas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får Utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 30 April 1886.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Herrar *H. Andersson i Nöbbelöf* och *J. A. Johansson från Kalmar* hafva begärt få här antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom Utskottet.
